

การศึกษาย้อนหลัง การใช้ยาปราบชมพูทวีปเพื่อลดอาการภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้น ในโรงพยาบาลสมุทรสาคร

จิรนนท์ บุญอิม^{*§}, โมลี วณิชสุวรรณ^{*}, เอกพร พรรณเชษฐ์^{*}, อาภาภรณ์ เอี่ยมกุลวรพจน์^{*},
ดวงแก้ว อังนุรสิทธิ์^{*}, ชนิษฐา ปานรักษา^{*}, กฤษณ์ พงศ์พิรุฬห์[†], มณฑกา อีรัชชัยสกุล[‡]

^{*}โรงพยาบาลสมุทรสาคร ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร 74000

[†]คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

[‡]สถาบันวิจัยการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก แขวงคลองมอหานาค เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร 10100

[§]ผู้รับผิดชอบบทความ: nnojeeranun@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาย้อนหลัง (retrospective descriptive study) โดยการเก็บข้อมูลจากเวชระเบียนผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้นที่ได้รับการรักษาด้วยยาปราบชมพูทวีป โรงพยาบาลสมุทรสาคร ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2559 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2559 เครื่องมือคือแบบบันทึกข้อมูล ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป และข้อมูลการใช้ยาปราบชมพูทวีป วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ และการหาค่าร้อยละ ผลการศึกษาพบว่าผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 80.37 อยู่ในช่วงอายุ 32-60 ปี ร้อยละ 64.49 มีสิทธิการรักษาเบิกได้ร้อยละ 66.36 ไม่มีประวัติการแพ้ร้อยละ 100 มีธาตุเจ้าเรือนเป็นธาตุน้ำร้อยละ 62.61 และส่วนใหญ่ผู้ป่วยที่ได้รับการรักษามาด้วยอาการหวัด คัดจมูก จาม ร้อยละ 80.37 รับประทาน 400 มิลลิกรัม 4 ครั้ง ก่อนอาหาร ร้อยละ 98.14 และไม่ใช้ยา/ยาสมุนไพรร่วมร้อยละ 95.35 เคยมารับยาปราบชมพูทวีปเพียงครั้งเดียว ร้อยละ 64.49 และทุกรายไม่พบอาการผิดปกติหลังจากการใช้ยา ผลของการศึกษานี้ทำให้ทราบถึงลักษณะทั่วไปของผู้ป่วย และวิธีการใช้ยาปราบชมพูทวีปที่ได้รับการรักษาโรคทางเดินหายใจส่วนต้น ซึ่งข้อมูลดังกล่าวอาจนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนเกี่ยวกับการรักษาผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้นด้วยยาปราบชมพูทวีปต่อไป

คำสำคัญ: ตำรับยาปราบชมพูทวีป, โรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้น, โรงพยาบาลสมุทรสาคร

A Retrospective Study on the Use of Prabchompoothawweep Remedy to Reduce Symptoms of Upper Respiratory Allergies at Samut Sakhon Hospital

Chiranan Boon-Im^{*,§}, Moliwanit Suwan, Aekphon Phanchet^{*}, Aphaporn Iamkulworaphong^{*}, Duangkaew Unkoon-Sit^{*}, Khanitha Panraksa^{*}, Krit Pongpiroon[†], Monthaka Teerachaisakul[‡]

^{*}Samut Sakhon Hospital, Mahachai Sub-District, Mueang District, Samut Sakhon Province 74000, Thailand

[†]Faculty of Medicine Chulalongkorn University, Pathum Wan Sub-District, Pathum Wan District, Bangkok 10330, Thailand

[‡]Institute of Thai Traditional Medicine, Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, Khlong Maha Nak Sub-District, Pom Prap Suttru Phai District, Bangkok 10100, Thailand

[§]Corresponding author: nnojeeranun@gmail.com

Abstract

This is a retrospective descriptive study collecting data from medical records of patients with upper respiratory allergies treated with Prabchompoothawweep herbal remedy at Samut Sakhon Hospital from January 1 through December 31, 2016. The study tool was a record form for collecting data on general information and the use of Prabchompoothawweep remedy. Data were analyzed using descriptive statistics such as frequency distribution and percentage determination. The results showed that, of all the patients who received treatment, most of them or 80.37% were female, 64.49% were in the age range of 32–60 years, 66.36% were covered by the state health-care schemes, 100% had no history of allergy, and 62.61% had water as host element. Among the patients, 80.37% or most of them had the symptoms of cold, stuffy nose, sneezing; 98.14% took 400 mg of the remedy 4 times before meals daily; 95.35% did not use any other modern/herbal medicines; 64.49% had received the remedy only once; and all of them had no adverse drug reactions. Thus, the study has revealed the general characteristics of patients and methods of using Prabchompoothawweep Remedy in patients undergoing treatment for upper respiratory tract disease. This information may be used as a basis for planning the next treatment of patients with upper respiratory allergies with Prabchompoothawweep Remedy.

Key words: Prabchompoothawweep remedy, upper respiratory allergy, Samut Sakhon Hospital

บทนำและวัตถุประสงค์

โรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้นเป็นโรคที่พบบ่อยในเวชปฏิบัติทั่วไป ซึ่งจะคล้ายอาการหวัด และจะมีอาการคัดจมูก ไอ จาม^[1] มีสาเหตุและปัจจัยเสี่ยงมาจากมลพิษทางอากาศ สิ่งแวดล้อม^[2] การประกอบอาชีพบางชนิด การใช้ชีวิตประจำวัน^[3] เป็นต้น ถึงแม้ว่าอาการของโรคนี้จะไม่มีความรุนแรงมาก แต่หากเกิดการแพ้อย่างต่อเนื่อง อาจเกิดโรคแทรกซ้อนอื่น ๆ ได้ เช่น โรคกรดไหลย้อน ไซนัสอักเสบ โรคหืดจากภูมิแพ้

โรคหลอดลมอักเสบเรื้อรัง หรือรุนแรงจนกลายเป็นโรคถุงลมโป่งพองได้^[4] ซึ่งผู้ป่วยจะต้องได้รับการตรวจร่างกาย เช่น การตรวจภายในโพรงจมูก ตรวจหาสารก่อภูมิแพ้โดยการสะกิดผิวหนัง การเจาะเลือด หรือการตรวจเพิ่มเติม เพื่อยืนยันการวินิจฉัย^[5]

ในทางการแพทย์แผนไทย ถึงแม้จะไม่ได้มีการระบุถึง โรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้นไว้อย่างชัดเจน แต่เมื่อพิจารณาตามหลักของธาตุในร่างกายทั้ง 4 ธาตุ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ ซึ่ง

มีความเชื่อว่าทั้ง 4 ธาตุนี้เป็นสิ่งควบคุมความสมดุลของร่างกายหากเกิดความผิดปกติขึ้น ก็จะมีผลกระทบทำให้เกิดความเจ็บป่วยได้เช่นกัน โดยธาตุที่มีความผิดปกติแล้วมีความใกล้เคียงกับลักษณะอาการของผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้นมากที่สุด ก็คือ กลุ่มอาการที่เกี่ยวข้องกับธาตุน้ำพิการเป็นระบบคอเสมหะ คือมีอาการคัดจมูก จาม คันจมูก น้ำมูกใส ไม่มีไข้ และมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของอากาศและสิ่งแวดล้อม ซึ่งตามแนวทางของแพทย์แผนไทยจะใช้วิธีการรักษา ได้แก่ ใช้ยาสมุนไพร (ยาเดี่ยวและยารับ) การอบสมุนไพร การนวดประคบ การบริหารยืดเหยียดกล้ามเนื้อ การปรับสมดุล ปรับพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวัน^[6]

จากข้อมูลสถิติย้อนหลังของการให้บริการผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร พบว่ามีผู้ป่วยที่มาขอรับการรักษาด้วยโรคทางเดินหายใจจำนวนมาก โดยในปีพุทธศักราช 2559 มีจำนวนผู้ป่วยนอกมารับการรักษาด้วยโรคระบบทางเดินหายใจมากถึง 52,641 คน เมื่อจำแนกออกมาเฉพาะกลุ่มโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้นมีจำนวน 7,696 คน และมาขอรับการรักษาด้วยยาสมุนไพรด้วยมีจำนวนทั้งสิ้น 107 คน

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นว่า โรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้นเป็นปัญหาสำคัญในระบบสาธารณสุข^[7] ผู้วิจัยต้องการศึกษาการใช้ยาปราบชมพูทวีปเพื่อลดอาการภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้นในโรงพยาบาลสมุทรสาคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของผู้ป่วย และวิธีการใช้ยาปราบชมพูทวีปที่มารับการรักษาโรคทางเดินหายใจส่วนต้นซึ่งข้อมูลดังกล่าวอาจนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนเกี่ยวกับการรักษาผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้นด้วยยาสมุนไพรต่อไป

ระเบียบวิธีศึกษา

รูปแบบการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาย้อนหลัง (retrospective descriptive study) โดยงานวิจัยได้รับการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โรงพยาบาลสมุทรสาคร ตามหนังสือที่ สค (วิจัย) 0132.03/พิเศษ ลงวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 โดยเก็บข้อมูลย้อนหลังจากเวชระเบียนผู้มารับบริการการใช้ยาปราบชมพูทวีปโรงพยาบาลสมุทรสาคร ตั้งแต่เดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2559

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้น (ระบุรหัส ICD-10 J30-J304) ที่ได้รับการรักษาด้วยการใช้ยาปราบชมพูทวีป (ระบุรหัสยา 420000003990000020110662) ที่โรงพยาบาลสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร จำนวนทั้งสิ้น 107 คน

เครื่องมือในการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ สิทธิการรักษา ประวัติการแพ้ยา ประวัติแพ้อาหารหรือสารอื่น ๆ และธาตุเจ้าเรือน จำนวน 6 ข้อ
2. ข้อมูลการใช้ยาปราบชมพูทวีป ประกอบด้วย การได้รับยาปราบชมพูทวีป ขนาดและวิธีการใช้การใช้ยา/ยาสมุนไพรอื่น ๆ รวมด้วยระหว่างการใช้ยาปราบชมพูทวีป การเคยใช้ยาปราบชมพูทวีปเพื่อการรักษา อาการผิดปกติหลังการใช้ยาปราบชมพูทวีป จำนวน 5 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วยและข้อมูลการใช้ยาปราบชมพูทวีป โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ และการหาค่าร้อยละ

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 80.37 ช่วงอายุ 32-60 ปี ร้อยละ 64.49 สิทธิ

การรักษาเบิกได้ ร้อยละ 66.36 ไม่มีประวัติการแพ้ยา ร้อยละ 100.00 ไม่มีประวัติการแพ้อาหารหรือสารอื่นๆ ร้อยละ 100.00 ธาตุเจ้าเรือน ธาตุน้ำ ร้อยละ 62.61

2. ข้อมูลการใช้ยาปราบชมพูทวีป

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับยาปราบชมพูทวีปเพื่อบรรเทาอาการหวัด คัดจมูก จาม ร้อยละ 80.37 รับประทาน 400 มิลลิกรัม 4 ครั้ง ก่อนอาหาร ร้อยละ 98.14 ไม่ใช้ยา/ยาสมุนไพรอื่น ๆ ร้อยละ 95.35 เคย

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล (n = 107)

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ	ชาย	21	19.63
	หญิง	86	80.37
	รวม	107	100.00
2. อายุ	ต่ำกว่า 16 ปี	1	0.93
	16 – 32 ปี	7	6.54
	32 – 60 ปี	69	64.49
	60 ปีขึ้นไป	30	28.04
	รวม	107	100.00
3. สิทธิการรักษา	เบิกได้	71	66.36
	ประกันสังคม	12	11.21
	สูงอายุ	13	12.15
	30 บาท	11	10.28
	รวม	107	100.00
4. มีประวัติการแพ้ยา	มี	0	0.00
	ไม่มี	107	100.00
	รวม	107	100.00
5. มีประวัติการแพ้อาหารหรือสารอื่นๆ	มี	0	0.00
	ไม่มี	107	100.00
	รวม	107	100.00
6. ธาตุเจ้าเรือน	ธาตุดิน	19	17.76
	ธาตุน้ำ	67	62.61
	ธาตุลม	13	12.15
	ธาตุไฟ	8	7.48
	รวม	107	100.00

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการใช้ยาปราบชมพูทวีป (n = 107)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
การได้รับยาปราบชมพูทวีปเพื่อบรรเทาอาการ		
โรคภูมิแพ้ (ได้รับการวินิจฉัย)	7	19.63
อาการหวัด คัดจมูก จาม	92	80.37
อื่น ๆ หรือทั้ง 2 อาการ	8	7.48
รวม	107	100.00
ขนาดและวิธีการใช้		
250 มิลลิกรัม × 4 ครั้ง ก่อนอาหาร/ก่อนนอน	1	0.93
400 มิลลิกรัม × 4 ครั้ง ก่อนอาหาร/ก่อนนอน	105	98.14
500 มิลลิกรัม × 4 ครั้ง ก่อนอาหาร/ก่อนนอน	1	0.93
รวม	107	100.00
การใช้ยา/ยาสมุนไพรอื่น ๆ ร่วมด้วยระหว่างการใช้ยาปราบชมพูทวีป		
ใช้		
ฟ้าทะลายโจร	2	1.86
ยาอมมะแว้ง	1	0.93
ยาน้ำมะขามป้อม	2	1.86
ไม่ใช่		
-	102	95.35
รวม	107	100.00
เคยมารับยาปราบชมพูทวีปเพื่อการรักษา		
มารับยาครั้งเดียว	69	64.49
มารับยาต่อเนื่อง 3-5 วัน	28	26.18
มารับยาหลังมีอาการเกิดขึ้นอีก	10	9.33
รวม	107	100.00
อาการผื่นตกติหลังการใช้ยาปราบชมพูทวีป		
พบอาการผื่นตกติ	0	0.00
ไม่พบอาการผื่นตกติ	107	100.00
รวม	107	100.00

มารับยาปราบชมพูทวีปเพื่อการรักษาเพียงครั้งเดียว ร้อยละ 64.49 และไม่พบอาการผื่นตกติหลังการใช้ยาปราบชมพูทวีป ร้อยละ 100.00

อภิปรายผล

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง คิดเป็น ร้อยละ 80.37 ช่วงอายุ 32-60 ปี และมีโรคประจำตัว

ธาตุน้ำ ร้อยละ 62.61 ซึ่งอธิบายได้ว่า ช่วงอายุ 32-60 ปี อยู่ในช่วงปัจฉิมวัย มีสมรรถานวาโยอาโปแทรก พักัดเสมหะกับเหงื่อ^[8] และธาตุเจ้าเรือนที่เป็นธาตุน้ำ^[9] ย่อมทำให้ผู้ป่วยนั้นมีโรคที่เกี่ยวข้องกับระบบของ ธาตุน้ำได้ง่าย และเมื่อเปรียบเทียบกับอาการของผู้ป่วยภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้น มีความใกล้เคียง กับกลุ่มอาการที่เกี่ยวข้องกับธาตุน้ำพิการเป็นระบบคอ

เสมอ^[6] จึงทำให้ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในอายุ 32-60 ปี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของณัฐสุตา อันทองและคณะ ที่ทำการศึกษาร่วมเทียบผลการใช้ยาปราบชมพูทวีปกับยาอโรทาตินในผู้ป่วยภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้นของโรงพยาบาลปทุมธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มาเข้าร่วมงานวิจัยอยู่ในช่วงปัจฉิมวัย แต่ไม่สอดคล้องกันในประเทศเจ้าเรือ่นเพราะกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้มีธาตุเจ้าเรือ่นแต่ละธาตุใกล้เคียงกัน^[10] แต่อย่างไรก็ตามทั้ง อายุ และธาตุเจ้าเรือ่นก็เป็นเพียงข้อมูลจากผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาด้วยยาปราบชมพูทวีปเท่านั้นจึงยังไม่อาจสรุปได้ว่ามีผลต่อการเกิดโรคหรือไม่

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับยาปราบชมพูทวีปเพื่อบรรเทาอาการอาการหวัด คัดจมูก จาม ร้อยละ 80.37 รับประทาน 400 มิลลิกรัม 4 ครั้ง ก่อนอาหารและก่อนนอน ร้อยละ 98.14 ไม่ใช้การใช้ยา/ยาสมุนไพรอื่น ๆ ร้อยละ 95.35 เคยมารับยาปราบชมพูทวีปเพื่อการรักษาเพียงครั้งเดียว ร้อยละ 64.49 และไม่พบอาการผิดปกติหลังการใช้ยาปราบชมพูทวีป ร้อยละ 100.00 ซึ่งสอดคล้องกับข้อบ่งใช้และวิธีการรับประทานของคู่มือการใช้ยาแผนไทยและยาในบัญชียาหลักแห่งชาติที่อธิบายได้ว่าในยาปราบชมพูทวีปมีข้อบ่งใช้ในการบรรเทาอาการหวัดในระยะแรก และอาการเนื่องจากการแพ้อากาศ รับประทานครั้งละ 750 มิลลิกรัม - 1.5 กรัม วันละ 4 ครั้ง ก่อนอาหารและก่อนนอน และในส่วนของการจ่ายยาพบว่ามีการจ่ายในปริมาณที่น้อยกว่าที่ระบุไว้ในคู่มือ^[11]

ข้อสรุป

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าผู้ที่มารักษาโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้น ที่ได้รับการรักษาด้วยการใช้

ยาปราบชมพูทวีป ส่วนใหญ่อยู่ในปัจฉิมวัย ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาในประเทศเกี่ยวกับอายุที่มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงของการเกิดโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้น เพื่อเป็นข้อมูลในการป้องกันหรือส่งเสริมสุขภาพต่อไป อย่างไรก็ตามในการศึกษานี้ยังพบอีกว่าการจ่ายยาในทางปฏิบัติไม่มีสอดคล้องกับคู่มือการใช้ยา ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาในประเทศเกี่ยวกับขนาดการจ่ายยากับประสิทธิผลหรืออาการข้างเคียง เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในการจ่ายยาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ เพื่อหาความสัมพันธ์กับการป่วยเป็นโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้นต่อไป
2. ควรมีการศึกษาภูมิปัญญาในการรักษาโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้น เพื่อนำมาเป็นข้อมูลสำหรับการกำหนดแนวทางเวชปฏิบัติในการรักษาต่อไป
3. ควรมีการศึกษาเชิงทดลองเกี่ยวกับประสิทธิผล อาการข้างเคียง อันตราย ในการใช้ยาในปริมาณที่แตกต่างกัน เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการพิจารณาจ่ายยาให้กับผู้ป่วยโรคภูมิแพ้ทางเดินหายใจส่วนต้นต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ขอขอบคุณโรงพยาบาลสมุทรสาคร ที่อนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัย

References

1. Department of Thai Traditional Medicine and Alternative Medicine. A guidebook on traditional Thai medicine and alternative medicine practice in the clinic of Thai traditional medicine and alternative medicine. Nonthaburi; 2016. (in Thai)
2. Assanasen P. Current treatment methods for allergic rhinitis [Internet]. 2016 [2017 Sep 20]: Available from: <https://www.si.mahidol.ac.th/th/healthdetail.asp?id=1261&aid=1261> (in Thai)
3. Duanghassadee K. Mental health and job satisfaction of practitioner police officers in urban and rural areas of Khon Kaen province. Khon Kaen: Khon Kaen University; 1994. (in Thai)
4. Ketkaew C. The teacher in area office of education school district 39 board of education office of the basic education commission has satisfaction by e-Training (Thesis). Bangkok: Siam University; 2013. (in Thai)
5. Ruxrungtham K. Respiratory allergy [Internet]. 2015 [2017 Sep 23]: Available from: https://allergy.or.th/2016/resources_expert_detail.php?id=97 (in Thai)
6. Panichakarn N. Allergy in Thai traditional medicine views. Bangkok: Thammasat University; 2014. (in Thai)
7. Violet C. Evaluation of herbal medicinal product use and opinions of medical service personnel in Long Hospital, Phare province. Chiang Mai: Chiang Mai University; 2009. (in Thai)
8. Division of Medicine. Textbook of general traditional medicine, branch of medicine 1. Bangkok: Thaiphum Publishing; 2006. (in Thai)
9. Thai Traditional Medicine Service Promotion Group. Handbook of health promotion and disease prevention according to age groups with Thai traditional and alternative medicine. Bangkok: Samcharoen Panich (Bangkok) Co., Ltd; 2018. (in Thai)
10. Onthong N, Chonpatathip U, Rajanivat Y, Patthanurak K, Sangvichien S, Kamoltham T. A Comparative study on the effects of Prabchompoothaweep remedy and loratadine in treatment of patients with allergic rhinitis and upper respiratory tract infections at Pathumtani hospital. Journal of Health Education. 2019;42(1):135-45. (in Thai)
11. Department of Thai traditional and alternative medicine. Guide to Thai traditional medicine and medicines in the national essential medicines list. Pathumthani: Thammasat printing house; 2015. (in Thai)